

ALKUSANAT

*Onko
aarteita
olemassa?*

Aarteita on olemassa. Niitä on löydetty ja löydetään Suomestakin. Melko usein voi sanomalehdistä lukea uutisia, joissa kerrotaan, että jossakin on peltoa muokattaessa löytynyt maasta kasa vanhoja rahoja tai että muinaistieteilijät ovat kaivauksia tehdessään löytäneet hyvin vanhoja koruja, aseita, rahoja ja muita esineitä.

*Miten
aarteet
ovat
joutuneet
maahan?*

Kauan sitten oli tapana panna kuolleille ihmisille hautaan mukaan monenlaisia tavaroita. Kovat esineet säilyivät mullassa. Sota-aikoina tai varkaita pelätessään ihmiset ovat kaivaneet maahan piiloon rahaa ja arvokkaita esineitä, etteivät ne joutuisi ryöstäjille. Kätkijä on ehkä kuollut, ennen kuin on kerinnyt ottaa aarteensa piilosta, eivätkä muut ole tienneet kätköpaikkaa. Vahingossakin rahaa ja tavaraa on saattanut joutua maahan tai pudota veteen.

*Minkälaisia
tarinoita
aarteista
kerrotaan?*

Aarteita on siis tosiaan olemassa ja niitä on löytynyt. Mutta aarteista on myös kerrottu hyvin paljon juttuja joka puolella Suomea, varsinkin Itä-Suomessa. Vanhat ihmiset saattavat vieläkin muistaa aarretarinoita, jos heiltä kysyy. Tämän kirjan kertomukset on valittu hieman yhdistellen ja mukailen Kansanrunousarkistosta, jossa on muistiin kirjoitettuina satoja aarretarinoita. Mikä tarinoissa on totta ja mikä niissä ei ole totta, sitä voi jokainen tuumia itse.

Useimmin aarretarinoissa mainitaan, että aarrekätkön eli aarnihaudan merkinä on juhannusyönä tai muuhun aikaan palava sinertävä aarretuli, jota sanotaan myös aarrealkeaksi tai aarnivalkeaksi. Aarretulia on nähty kaikilla Suomen paikkakunnilla, niin ainakin tarinoissa kerrotaan. Vaikka aarteen kätköpaikka selviääkin aarretulesta, aarretta ei saa helposti haltuunsa. Hakijan täytyy ehkä suorittaa aarteen saamiseksi määrätty uhri, tai aarretta vartioi aarteen haltija, joka voi esiintyä eläimen hahmoisena. Joskus aarteen voi löytää sattumalta, mutta usein joku ihminen saa unessa kehotuksen lähteä noutamaan aarretta. Kun nostaa aarretta, ei saa puhua eikä kiroilla, muuten se painuu takaisin kätköön. Tarinoissa mainittu aarre voi olla rahaa tai arvokkaita esineitä. Yksi aarrelaji on uponnut kirkonkello: joka puolella maatamme tunnetaan tarinoita läheisen vanhan kirkon kellosta, joka on jonkun sodan, yleensä isonvihan aikana upotettu tai uponnut veteen ja jota myöhemmin on turhaan yritetty nostaa. Monista muistakin aarteista kuin kirkonkelloista sanotaan tarinoissa, että ne on kätketty isonvihan aikana. Aarre saattaa myös olla kertomuksissa rikkaan ihmisen rahakätkö. Monissa tarinoissa aarteen nostaja onnistuu saamaan aarteen, useammissa epäonnistuu.

Samantapaisia juttuja aarteista on kerrottu muuallakin kuin Suomessa. Myös ennen vanhaan ihmiset haaveilivat tulewansa äkkiä rikkaiksi, vaikkapa löytämällä aarteen. Siksi aarretarinoitakin kerrottiin.

KUKOLLA KYNNETTÄVÄ JA KANALLA ÄESTETTÄVÄ

Kun kätki rahansa juhannusyönä ja osasi sanoa loitsusanat, niin rahoja eivät toiset saaneet pois, vaikka olisivat ne nähneetkin. Niinpä kerrankin eräs mies kätki rahojaan, ja toinen mies joutui salaa kuulemaan, kun hän kaivoi maahan kuopan, heitti rahansa sinne puuämpärissä ja sanoi, ettei rahoja pidä maasta ennen pois saada kuin kukolla kynnetään ja kanalla äestetään. Kätkijä peitti kuopan ja lähti pois.

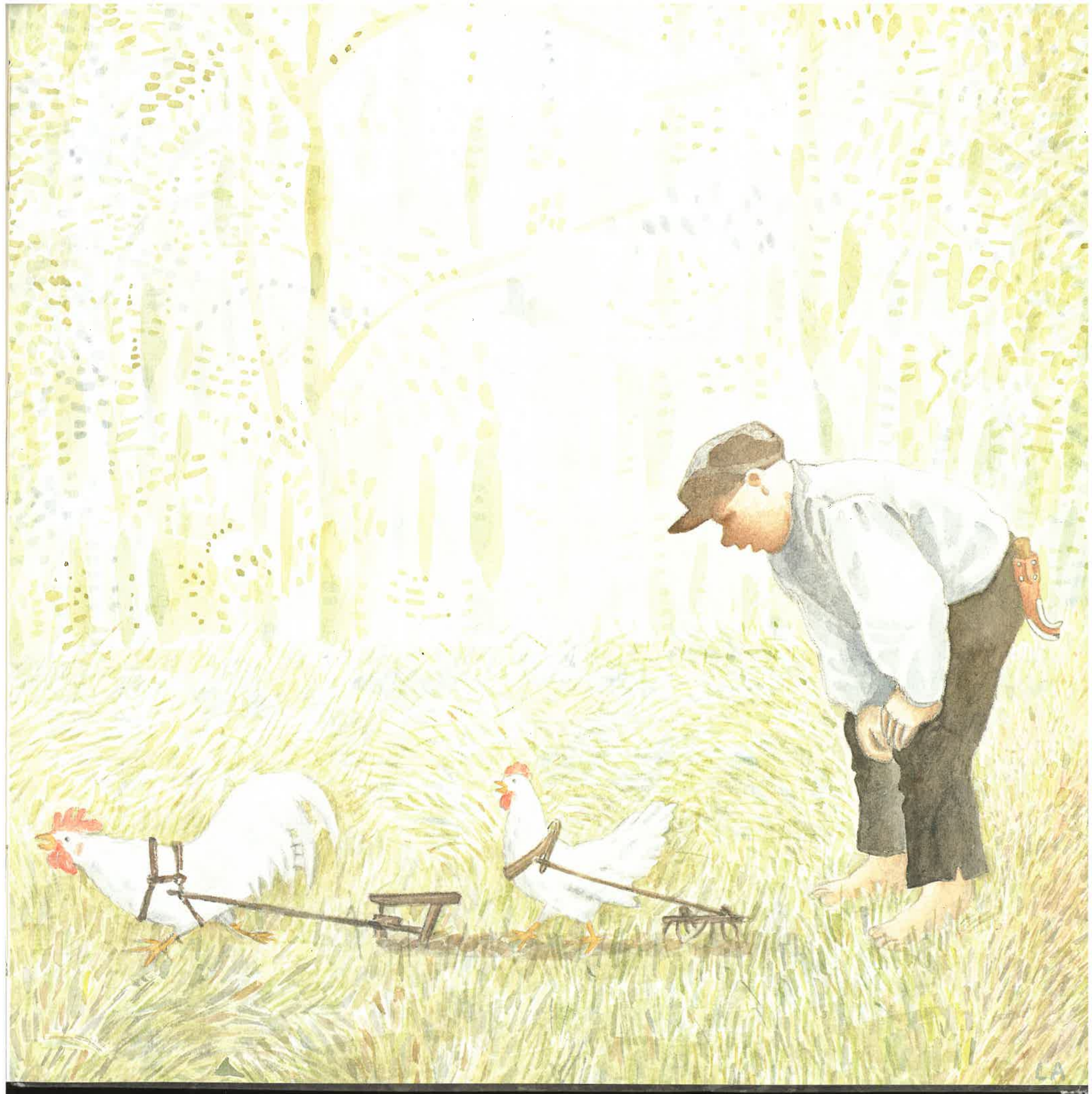
Toinen mies, joka oli kuunnellut puun takana, tuli ja kaivoi auki kuopan ja arveli ottavansa rahat. Mutta ei hän saanut millään nousemaan puuämpäriä, jossa rahat olivat. Mitä enemmän hän yritti nostaa, sitä syvemmälle ämpäri meni. Huomattuaan yrityksen turhaksi hän loi kuopan umpeen ja lähti paikalta.

Seuraavana päivänä hän tuli, kaapi pois sammalta kuopan läheltä, käänsi paikan lapiolla ja lähti. Sitten hän teki kukolle länget ja pienen auran ja kanalle äkeen, ihan oikeiden peltotyökalujen näköiset, ja meni seuraavana päivänä taas kuopalle, kynti maan kukolla ja äesti sen kanalla ja kaivoi uudestaan aarrekuopan auki. Kun ämpäri nyt tuli näkyviin, hän tarttui ämpäriin sankaan ja sanoi:

– Nyt on kukolla kynnetty ja kanalla äestetty.

Ja ämpäri nousi kuin itsestään kuopasta, vaikka ei ollut noussut ennen kuin oli tehty niin kuin aarteen loitsusanoissa oli määrätty.

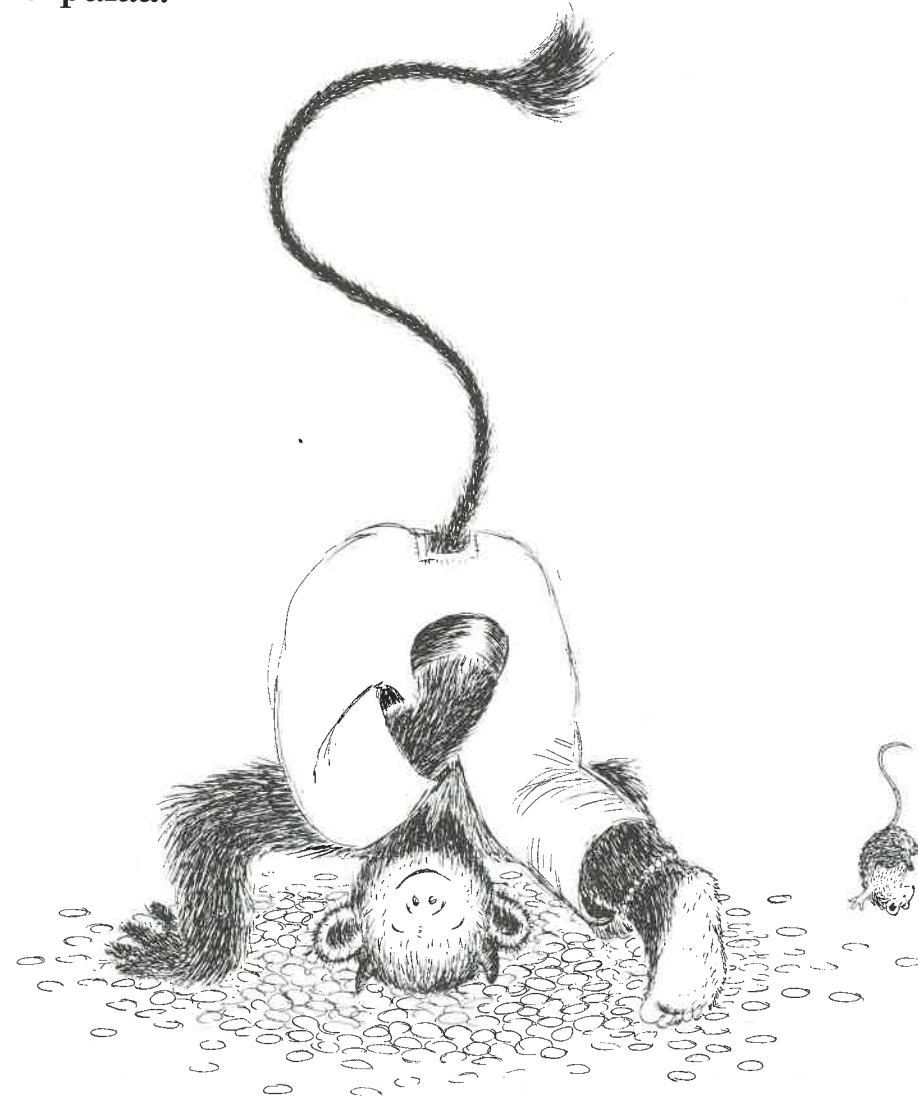

AARRETULET PALAVAT JUHANNUSYÖNÄ

Nivalan Ruuskanperällä Lopun talon lähellä kankaalla on aarre. Sen on kertoman mukaan kätkenyt silloisen Ruuskan talon isäntä.

Juhannusyönä aarre palaa niin kuin nuotio, mutta tuli on aivan sininen ja se liekehtii välillä puiden latvain tasalle, välillä matalammalle. Paholaiset siellä polttavat hometta aarteen rahoista. Suuri muuripata kohoaa silloin maan pintaan täynnä rahaa. Se joka pitää padasta kiinni auringonlaskusta aamunkoittoon asti, saapi sen aarteen.

Niin että kuka vain haluaa nähdä miten aarretulet palavat, sopii matkustaa sinne juhannusyötä viettämään. Kyllä ne ruuskanperäläiset neuvovat missä päin se aarre palaa.

ROHKEA MIES

Juhannusyönä pitää kiivetä sellaisen rakennuksen katolle, joka on kolme kertaa siirretty. Kun sieltä katselee ympäristöä, näkee kaikkien paikkakunnan aarnihautojen palavan sinisellä liekillä. Liekki on aarteen merkinä. Kun sitten lähtee aarretta etsimään joltakin aarnihaudalta, tulee matkalla vastaan jokin pelotus, joka saa rohkeankin kääntymään takaisin. Mutta jos joku on niin rohkea, ettei mistään pelästy, niin hän voi saada aarteen haltuunsa.

Kerran juhannusyönä eräs mies tähysteli ympärilleen kolmesti siirretyn rakennuksen katolta, näki aarnihaudan liekin palavan ja lähti aarretta ottamaan. Häntä vastaan tulikin vihainen sonni. Hämmästyttä miehen tarttui sonnia sarviin ja piteli niistä kaikin voimin aamuun asti. Auringon noustessa härkä muuttui hopeakattilaksi, joka oli hopearahoja täynnä. Mies sai rahat haltuunsa.

AARREVENE

Yhdessä Heinäveden saarella, jonka nimi on Kolmisalmi, pitäisi olla veneellinen rahoja. Sitä aarretta ei voi saada muuten kuin suorittamalla vaaditun uhrin. Saarella asuvalle, aarretta vartioivalle haltijalle pitäisi antaa uhriksi kolmen vuorokauden ikäinen valkeapäinen poikalapsi.

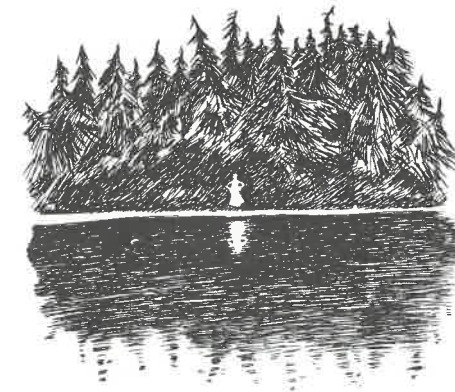
Muuan vaimo, jolle oli syntynyt valkeatukkainen poika, yritti tätä keinoa. Hän sousti saareen lapsi mukanaan ja lupasi haltijalle:

– Nouse oarre, soat valakiipeä pojan!

Poika alkoi vajota saareen ja aarrevene alkoi nousta maasta rahoja täynnä. Eukolle tulikin hätä käteen, jotta nyt haltija vie pojan. Hän rupesi itkemään, peruutti lupauksensa ja sieppasi pojan syliinsä. Vene rahoineen rupesi vajoamaan takaisin ja vajosikin kokonaan. Niinpä vaimo jäi ilman aarretta, mutta sai pitää poikansa.

Jos ei voi antaa aarteen haltijalle uhriksi valkeapäätä poikaa, niin on vielä muitakin keinoja. Pitäisi ajaa saareen yksiöisellä varsalla yksiöistä jäätä myöten. Tai sitten pitäisi viskata kolminaulainen kirves – ja sehän on painava! – saareen rannalta, josta välimatka on ainakin kaksisataa askelta. Tai jos ei pysty tähänkään, niin pitäisi tehdä sata paria tuohivirsuja yhteen kyytiin ihan puhumatta, ja sitten kun virsut olisivat valmiit, pitäisi mennä ja viskata ne salmen poikki saareen. Muita konsteja ei ole.

Muuan ukko teki kerran sata paria virsua yhdellä istumalla ja malttoi olla puhelematta. Vaan kun hän teki viimeistä virsuparia ja piteli puukkoa hampaissaan, hän etsi puukkoaan eikä löytänyt ja kiukuspäissään kirosi. Puukko putosi hampaista. Ukko huomasi että tämän vähäisen erehdyksen takia aarrevene jäi saamatta. Pahoilla mielin hän lähti kotiinsa.

YHDEKSÄN VELJEKSEN VERI

Eräs talo Ikaalisissa oli kovin rikas. Siihen aikaan ei ollut vielä pankkeja, ja talon isäntä päätti kätkeä rahansa maahan. Renki huomasi isännän aikeet. Hän seurasi salaa isäntää ja kiipesi korkeaan puuhun vahtimaan isännän puuhia. Isäntä näkyi kaivavan maata. Kun hän oli saanut kuopan valmiiksi, hän kävi polvilleen sen reunalle ja laski sinne suuren määrän kulta- ja hopearahoja. Aarretta peittäessään isäntä kuului sanovan:

– Ei näiden rahojen pidä nousta, ennen kuin yhdeksän veljespojan veri vuotaa.

Renki huusi puusta:

– Niin, yhdeksän kukkopojan veri!

Isäntä vastasi:

– No olkoon niin, koska ylhäinen isä niin tahtoo!

Isäntä luuli varmaan jonkun henkiolennon neuvoneen häntä ylhäältä. Kun isäntä oli mennyt pois, renki laskeutui puusta, toi yhdeksän kukkopoikaa, tappoi ne aarnihaudan päällä ja sai isännän rahat.

PAINU LEHMÄ, NOUSE AARRE!

Mummo oli pienenä ollessaan käynyt paimenessa. Mukana oli ollut kylän tyttöjä ja poikia enemmänkin. Kerran he leikkivät ison halkinaisen kiven päällä. Sanottiin että siinä kivessä oli raha-aarre ja että musta lehmä olisi uhrattava, että saisi aarteen. Kun karjassa oli musta lehmä, lapsille johtui mieleen:

– Ruvetaanpas uhroomaan tuo lehmä!

Kivellä lapset rupesivat laulamaan että:

– Painu lehmä, nouse oarre, painu lehmä, nouse oarre!

Lehmä silloin alkoi painua maahan ja aarre nousta, niin että oli kiven juuri ja kiven päällys ihan täynnä rahaa ja lehmästä enää vain sarvet näkyivät. Lapsille johtui mieleen, että lehmä pitää saada pelastetuksi, kun lehmä on kuitenkin parempi kuin rahat. He alkoivat laulaa:

– Nouse lehmä, painu oarre, nouse lehmä, painu oarre!

Rahat alkoivat silloin mennä samaa tietä kuin olivat tulleetkin ja lehmä nousi maan sisästä. Kun lapset saivat lehmän tuoduksi kotiin, niin lehmä poti ja sairasti viikkokauden, koska oli painunut maan sisään niin syvään että sarvet vain näkyivät.

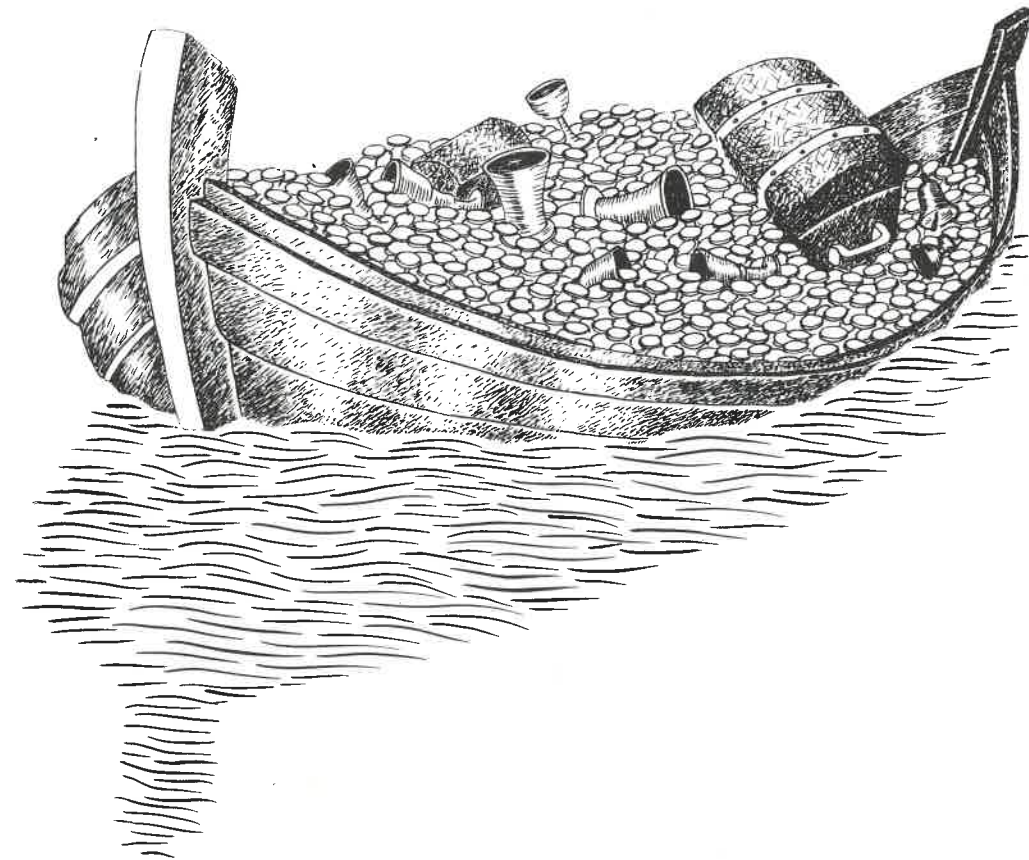

KONTIOLAHDEN HOVIN AARRE

Ennen isoavihaa oli Kontiolahten Kontioniemessä harvinaisen suuri hovi. Sen portit olivat vaskesta. Kun näitä portteja avattiin taikka kiinni pantiin, kuului kumaus aina viiden virstan päähän. Talossa oli neljäkymmentäviisi tytärtä, suuri joukko veljeksiä, lapsia ja palvelijoita.

Kun isoviha alkoi, lähti koko talonväki hovista pakoon. Ennen lähtöä koottiin kalleudet ja pantiin vaskiseen veneeseen. Tämä vene upotettiin Kontiolahteen aivan Kontioniemen lähetyville.

Aarten vedestä saamiseksi pantiin hyvin kovat ehdot: vaskivene aarteineen nousee pohjasta, jos aarretta nostamaan tulee yhden yön vanha poikalapsi yhden yön vahvuista jäätä pitkin yhden kesän kasvuisista pajuista tehdyllä reellä ja ajaa yksiöisellä varsalla. On toinenkin ehto: aarten saa myös se, joka voi viskata varrettoman kirveen yli Kontiolahteen.

PUNAINEN KOIRA

Puumalan Ryhälässä Kimmonlammessa olevan aarteen oli saanut tietoonsa eräs samassa kylässä asuva mies. Tämä mies oli nähnyt unen, jossa hänelle sanottiin:

– Honkajoen eteisen nurkassa on tuura. Mene ja ota se. Kävele Kimmonlahden rantaan. Rannassa on väärä koivu, koivun juurella istuu punainen koira ja katsoo selälle päin. Jos mitä näet tai kuulet, älä puhu mitään! Mene vain rohkeasti rantaan, mittaa kaksi sylvä suuntaan mihin koira katsoo ja hakkaa tuuralla jäähän isonpuoleinen avanto. Hämmennä sitten tuuralla vettä, niin aarre nousee. Ota aarre, vie tuura paikoilleen, mutta älä puhu mitään. Kävele kotiisi koko ajan samaan suuntaan katsoen, niin saat aarteen pitää.

Mies oli rohkealuontoinen ja ajatteli:

– No otan minä sen!

Hän lähtikin heti ja meni katsomaan oliko Honkajoen eteisessä tuuraa. Olihan siellä tuura, semmoinen pitkävartinen rautateräinen työkalu, jolla hakataan jäätä, kun tehdään avantoa. Mies alkoi astella tuura olallaan rantaan. Kun hän saapui lähelle paikkaa, missä aarteen oli neuvottu olevan, hän näki punaisen koiran istumassa koivun juurella rannalla. Silloin alkoi kuulua metsästä rutinaa. Miehen eteen alkoi putoilla turkin hihoja, ja lepikosta tuli päättömiä miehiä, joilla oli turkit nurin päällä. Ne hokivat:

– Mies, mihis mää, mihis mää? ja nykivät häntä selästä. Miestä rupesi jo pelottamaan. Hän kääntyi takaisin ja juoksi henkensä kaupalla viemään tuuraa pois. Ei hän sen perästä uskaltanut yrittää aarteen nostoa.

Se mies on nyt jo kuollut, mutta se, joka tätä viimeksi kertoi, on vielä elossa.

